

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार

वर्ष ४, अंक २८(२)]

गुरुवार, एप्रिल २६, २०१८/वैशाख ६, शके १९४०

[पृष्ठे ४, किंमत : रुपये २३.००

असाधारण क्रमांक ५७

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

सन २०१८ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७.—भूमिसंपादन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत करताना उचित भरपाई मिळण्याचा	पृष्ठे
आणि पारदर्शकतेचा हक्क अधिनियम, २०१३, महाराष्ट्र राज्यास लागू असताना, त्यात आणखी सुधारणा करण्यासाठी अधिनियम.	१-४

दिनांक १७ एप्रिल २०१८ रोजी माननीय राष्ट्रपतींनी संमती दिलेला महाराष्ट्र विधानमंडळाचा पुढील अधिनियम माहितीसाठी, याद्वारे, प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

राजेन्द्र ग. भागवत,
प्रभारी सचिव (विधि विधान),
महाराष्ट्र शासन,
विधि व न्याय विभाग.

सन २०१८ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३७.

(माननीय राष्ट्रपतींची संमती मिळाल्यानंतर “महाराष्ट्र शासन राजपत्रात” दिनांक २६ एप्रिल २०१८ रोजी प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम.)

भूमिसंपादन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत करताना उचित भरपाई मिळण्याचा आणि पारदर्शकतेचा हक्क अधिनियम, २०१३, महाराष्ट्र राज्यास लागू असताना, त्यात आणखी सुधारणा करण्यासाठी अधिनियम.

ज्याअर्थी, यात यापुढे दिलेल्या प्रयोजनांसाठी, भूमिसंपादन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत करताना उचित भरपाई २०१३ चा मिळण्याचा आणि पारदर्शकतेचा हक्क अधिनियम, २०१३, महाराष्ट्र राज्यास लागू असताना, त्यात आणखी सुधारणा ३०.

करणे इष्ट आहे; **त्याअर्थी**, भारतीय गणराज्याच्या एकोणसत्तराव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :—

संक्षिप्त नाव. १. या अधिनियमास, भूमिसंपादन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत करताना उचित भरपाई मिळण्याचा आणि पारदर्शकतेचा हक्क (महाराष्ट्र सुधारणा) अधिनियम, २०१८ असे म्हणावे.

सन २०१३ चा अधिनियम क्रमांक ३० याच्या कलम २ ची सुधारणा. २. भूमिसंपादन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत करताना उचित भरपाई मिळण्याचा आणि पारदर्शकतेचा हक्क २०१३ चा अधिनियम, २०१३, महाराष्ट्र राज्यास लागू असताना (यात यापुढे ज्याचा निर्देश “ मुख्य अधिनियम ” असा ३०. करण्यात आला आहे), याच्या कलम २ मधील, पोट-कलम (२) मध्ये, दुसऱ्या परंतुकानंतर, पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येईल :—

“ परंतु, तसेच, कलम १०क मध्ये सूचीबद्ध केलेले प्रकल्प आणि त्यामध्ये विनिर्दिष्ट केलेली प्रयोजने यांसाठीच्या भूमिसंपादनास, या पोट-कलमाच्या पहिल्या परंतुकाच्या तरतुदीपासून सूट देण्यात येईल.”.

सन २०१३ चा अधिनियम क्रमांक ३० यामध्ये कलम १०क समाविष्ट करणे. ३. मुख्य अधिनियमामध्ये, कलम १० नंतर, पुढील कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—

विवक्षित प्रकल्पांना सूट देण्याचा राज्य शासनाचा अधिकार. “१०क. राज्य शासनास, लोकहितास्तव, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाच्या प्रकरण दोन व प्रकरण तीन यांच्या तरतुदी लागू करण्यापासून पुढीलपैकी कोणत्याही प्रकल्पास सूट देता येईल :—

(क) संरक्षणासाठी उपाययोजना किंवा संरक्षणविषयक उत्पादन यांसह, राष्ट्रीय सुरक्षा किंवा भारताचे आणि त्याच्या प्रत्येक भागाचे संरक्षण या दृष्टीने अत्यंत महत्वाचे असे प्रकल्प ;

(ख) सिंचन व विद्युतीकरण यांसह ग्रामीण पायाभूत सुविधा प्रकल्प ;

(ग) गरीब लोकांसाठी परवडण्याजोगी घरे व गृहनिर्माण ;

(घ) राज्य शासनाने आणि त्याच्या उपक्रमांनी उभारलेले औद्योगिक क्षेत्र किंवा औद्योगिक वसाहत ;

(ङ) राज्य शासनाने आणि त्याच्या उपक्रमांनी उभारलेला औद्योगिक पट्टा (ज्यात अशा औद्योगिक पट्ट्यासाठी निर्देशित केलेल्या रेल्वे मार्गाच्या किंवा रस्त्यांच्या दोन्ही बाजूने एक किलोमीटरपर्यंत जमीन संपादित करण्यात येईल) ; आणि

(च) सार्वजनिक-खाजगी भागीदारीखालील प्रकल्पांसह पायाभूत सुविधा प्रकल्प, ज्यात जमिनीची मालकी राज्य शासनाकडे निहित असण्याचे चालू राहिल :

परंतु, राज्य शासन, अधिसूचना काढण्यापूर्वी, अशा प्रकल्पासाठी निव्वळ आवश्यक असलेली किमान जमीन विचारात घेऊन, प्रस्तावित भूमिसंपादनासाठी जमिनीची व्याप्ती सुनिश्चिती करील.”.

४. मुख्य अधिनियमामध्ये, कलम २३ नंतर, पुढील कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—

सन २०१३ चा
अधिनियम क्रमांक
३० यामध्ये नवीन
कलम २३क
समाविष्ट करणे.

“२३क. (१) कलम २३ मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, जर जमिनीत हितसंबंध असलेल्या ज्या व्यक्ती जिल्हाधिकाऱ्यासमोर हजर झाल्या असतील अशा सर्व व्यक्तींनी, राज्य शासनाकडून करण्यात आलेल्या नियमांद्वारे विहित केलेल्या नमुन्यातील जिल्हाधिकाऱ्याच्या निवाड्यात समाविष्ट करावयाच्या बाबींसंबंधी लेखी संमती दिली असल्याबाबत, जिल्हाधिकाऱ्याची कार्यवाहीच्या कोणत्याही टप्प्यावर, खात्री पटली असेल तर, त्यास, पुढील चौकशी न करता, अशा करारनाम्याच्या अटीनुसार निवाडा देता येईल.

हितसंबंधित
व्यक्तींनी
करारनामा केला
असल्यास
जिल्हाधिकाऱ्याने
विनाचौकशी
निवाडा देणे.

(२) पोट-कलम (१) खाली कोणत्याही जमिनीबद्दलच्या नुकसान भरपाईच्या निर्धारणामुळे या अधिनियमाच्या इतर तरतुदीनुसार, त्याच भागातील किंवा अन्य दुसऱ्या भागातील इतर जमिनी संबंधातील नुकसान भरपाईच्या निर्धारणास कोणत्याही प्रकारे बाधा पोहोचणार नाही.

१९०८ चा
१६.

(३) नोंदणी अधिनियम, १९०८ यामध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, पोट-कलम (१) खाली केलेला कोणताही करार, त्या अधिनियमाखाली नोंदणी करण्यास पात्र नसेल.”.

५. मुख्य अधिनियमाच्या कलम २४ मधील पोट-कलम (२) मध्ये परंतुकानंतर, पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येईल :—

सन २०१३ चा
अधिनियम क्रमांक
३० याच्या कलम
२४ ची सुधारणा.

“ परंतु आणखी असे की, या पोट-कलमामध्ये निर्दिष्ट केलेला कालावधी मोजताना, कोणत्याही न्यायालयाने दिलेल्या कोणत्याही स्थगितीमुळे किंवा मनाईहुकूमामुळे ज्या कालावधीमध्ये किंवा कालावधीमध्ये भूमिसंपादनाची कार्यवाही रोखून धरण्यात आली होती असा कोणताही कालावधी किंवा असे कोणतेही कालावधी, किंवा ताबा घेण्यासाठी न्यायाधिकरणाच्या निवाड्यामध्ये विनिर्दिष्ट केलेला कालावधी, किंवा जेथे ताबा घेण्यात आला असेल परंतु भूमिसंपादन अधिनियम, १८९४ याच्या कलम १२ च्या पोट-कलम (२) खालील निवाड्याची नोटीस प्राप्त झालेली असताना सुद्धा नुकसानभरपाई स्वीकारण्यास नकार दिल्यामुळे किंवा नुकसानभरपाई घेण्यासाठी कोणीही पुढे न आल्यामुळे न्यायालयात किंवा या प्रयोजनासाठी उघडण्यात आलेल्या कोणत्याही नामनिर्देशित खात्यात ज्या कालावधीपर्यंत नुकसानभरपाई जमा केलेली असेल असा कालावधी, वगळण्यात येईल. तसेच, संपादन करणाऱ्या संस्थेच्या नावाने निवाडा देण्यात आल्यानंतर तीन वर्षांच्या आत, जर उक्त जमिनीचा फेरफार करण्यात आला असेल तेव्हा, तिचा ताबा घेण्यात आला आहे असे मानण्यात येईल.”.

१८९४ चा
१.

६. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३१ नंतर, पुढील कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—

सन २०१३ चा
अधिनियम क्रमांक
३० यामध्ये नवीन
कलम ३१क
समाविष्ट करणे.

“३१क. या अधिनियमात काहीही अंतर्भूत असले तरी, जेव्हा जेव्हा राज्य शासनास स्वतःच्या वापरासाठी शंभर एकरांहून कमी नसेल इतकी जमीन संपादित करावयाची असेल किंवा जेव्हा जेव्हा कलम १० च्या पोट-कलम (४) च्या परंतुकामध्ये निर्दिष्ट केलेल्या एकरेपीय स्वरूपाच्या प्रकल्पांच्या बाबतीत जमीन संपादित करावयाची असेल तेव्हा तेव्हा, बाधित कुटुंबांना कलम २७ अन्वये निर्धारित केलेल्या नुकसान-भरपाईच्या रकमेच्या पन्नास टक्के एवढी ठोक रक्कम पुनर्वसन व पुनर्वसाहत मूल्य म्हणून प्रदान करण्यासाठी राज्य शासन सक्षम असेल.”.

राज्य शासनाने
त्याच्या एकरेपीय
स्वरूपाच्या
प्रकल्पांसाठी ठोक
रकमेचे प्रदान
करणे.

७. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ४० मधील, पोट-कलम (२) मध्ये, “ संसदेच्या मान्यतेने ” या मजकुरानंतर, “किंवा केंद्र सरकारने राज्य शासनाला दिलेल्या निदेशांचे अनुपालन करण्याकरिता ” हा मजकूर जादा दाखल करण्यात येईल.

सन २०१३ चा
अधिनियम क्रमांक
३० याच्या कलम
४० ची सुधारणा.

सन २०१३ चा
अधिनियम क्रमांक
३० याच्या कलम
४६ ची सुधारणा.

सन २०१३ चा
अधिनियम क्रमांक
३० यामध्ये कलम
८७ बदलीदाखल
करणे.
शासकीय
अधिकाऱ्यांनी
केलेले अपराध.

सन २०१३ चा
अधिनियम क्रमांक
३० यामध्ये नवीन
कलम १०५क
समाविष्ट करणे.
या अधिनियमाच्या
तरतुदी, विवक्षित
महाराष्ट्र
अधिनियमांना लागू
नसणे किंवा त्या
विवक्षित
फेरबदलांसह लागू
असणे.

८. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ४६ मधील, पोट-कलम (६) मध्ये, स्पष्टीकरणातील खंड (ख) मधील उप-खंड (एक) व (दोन) वगळण्यात येतील.

९. मुख्य अधिनियमामध्ये कलम ८७ ऐवजी, पुढील कलम दाखल करण्यात येईल :—

“८७. या अधिनियमाखालील कोणताही अपराध घडला त्यावेळी, जी व्यक्ती केंद्र सरकारच्या किंवा, यथास्थिति, राज्य शासनाच्या सेवेत आहे किंवा होती अशा कोणत्याही व्यक्तीने असा अभिकथित अपराध केलेला असेल त्याबाबतीत, न्यायालय अशा कोणत्याही अपराधाची दखल घेईल, परंतु फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३, महाराष्ट्र राज्यास लागू असताना, त्याच्या कलम १९७ मध्ये निर्धारित केलेल्या कार्यपद्धतीचे १९७४ चा २. अनुसरण करण्यात येईल.”.

१०. मुख्य अधिनियमामध्ये कलम १०५ नंतर, पुढील कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—

“१०५-क. (१) पोट-कलम (२) च्या अधीन राहून, या अधिनियमाच्या तरतुदी ह्या, पाचव्या अनुसूचीमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या अधिनियमितींखालील जमिनींच्या संपादनास लागू नसतील.

(२) राज्य शासनास, अधिसूचनेद्वारे, भूमि संपादन, पुनर्वसन व पुनर्वसाहत करताना उचित भरपाई २०१८ चा मिळण्याचा आणि पारदर्शकतेचा हक्क (महाराष्ट्र सुधारणा) अधिनियम, २०१८ याच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून महा. ३७ एक वर्षाच्या आत, असा निदेश देता येईल की, पहिल्या अनुसूचीनुसार नुकसानभरपाईचे निर्धारण करणे आणि दुसऱ्या व तिसऱ्या अनुसूचीमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या पुनर्वसन व पुनर्वसाहत यांच्याशी संबंधित या अधिनियमाच्या कोणत्याही तरतुदी ह्या बाधित कुटुंबांना लाभकारी असल्याने, पाचव्या अनुसूचीमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या अधिनियमितींखालील भूमि संपादनाच्या प्रकरणांना लागू होतील, किंवा, यथास्थिति, ज्यामुळे नुकसान भरपाई कमी होणार नाही किंवा नुकसानभरपाई, पुनर्वसन आणि पुनर्वसाहत यांच्याशी संबंधित असलेल्या या अधिनियमाच्या तरतुदींचे सौम्यीकरण होणार नाही अशा अधिसूचनेमध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा फेरबदलांसह किंवा अपवादांसह लागू होतील :

परंतु, राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांनी ठराव संमत केल्याखेरीज अशी कोणतीही अधिसूचना काढण्यात येणार नाही.

सन २०१३ चा
अधिनियम क्रमांक ३०
यामध्ये पाचवी अनुसूची
जादा दाखल करणे.

११. मुख्य अधिनियमाच्या चौथ्या अनुसूचीनंतर, पुढील अनुसूची जादा दाखल करण्यात येईल :—

“ पाचवी अनुसूची

(कलम १०५-क पहा)

महाराष्ट्र राज्यातील भूमि संपादनाचे विनियमन करणाऱ्या महाराष्ट्र अधिनियमितींची सूची.

१. महाराष्ट्र महामार्ग अधिनियम (१९५५ चा ५५).
२. महाराष्ट्र औद्योगिक विकास अधिनियम, १९६१ (१९६२ चा महा. ३).
३. महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना अधिनियम, १९६६ (१९६६ चा महा. ३७).
४. महाराष्ट्र गृहनिर्माण व क्षेत्रविकास अधिनियम, १९७६ (१९७७ चा महा. २८).”.